

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ ซึ่งจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย จึงได้กำหนดนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ เพื่อเป็นประเด็นสำคัญสำหรับใช้ในการพัฒนาประเทศขึ้นในปี พ.ศ. 2535 เรียกว่านโยบายส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ โดยนโยบายนี้กำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่เสนอแนะนโยบาย และแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเข้ามามีบทบาทในหน่วยงานต่างๆ ของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ บัญญสม (2537) กล่าวว่าในการส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรได้วิเคราะห์พัฒนางานด้านระบบสารสนเทศโดยตลอด เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการนำความรู้วิชาการตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมถ่ายทอดสู่เกษตรกรให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้นสอดคล้องกับแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ของเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2541)

งานส่งเสริมการเกษตรโดยส่วนใหญ่จุดมุ่งหมายหลักก็คือเกษตรกร แต่จำนวนบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีอยู่ในขณะนี้ไม่อาจเพียงพอต่อการอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีทางการเกษตร อีกทั้งตัวเจ้าหน้าที่อาจบกพร่องในหน้าที่ หรือมาตรฐานในการถ่ายทอดความรู้ของพนักงานแต่ละคนอาจมีประสิทธิภาพไม่เท่ากัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการใช้สื่อมวลชน และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อช่วย และสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีการผลิตสื่อมวลชน และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งในระดับกรม ระดับภาค และระดับจังหวัด ภายใต้งานโครงการต่างๆ ซึ่งการผลิตส่วนใหญ่จะมีความหลากหลายทั้งในชนิด รูปแบบ และเนื้อหา จากสภาพการณ์ดังกล่าวจึงไม่อาจบ่งชี้ได้ว่าสื่อมวลชน และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ผลิต และส่งไปสู่พื้นที่เป้าหมายนั้น จะตรงกับความต้องการ หรือเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรมากน้อยเพียงใด

อีกทั้งปัจจุบันพัฒนาการด้านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์กับงานสารสนเทศอยู่ตลอดเวลา ทำให้ทุกวงการวิชาชีพ ต้องหันมาปรับปรุงกลไกในวิชาชีพของตนให้ทันต่อสังคมสารสนเทศ และสอดคล้องกับกระแสโลก องค์การทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันต่างก็หันมาให้ความสนใจกับระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์กันอย่างจริงจังและมากขึ้น โดยใช้เป็นเครื่องมือสร้างระบบสารสนเทศในหน่วยงานของตน เนื่องจากตระหนักดีว่าสารสนเทศมีบทบาทในการทำกิจกรรมแทบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น การสื่อสาร การปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา หรือการตัดสินใจ ดังนั้นเมื่อการวางแผน และการจัดการ ได้มีระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เข้าช่วยจะทำให้ได้สารสนเทศอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เชื่อถือได้ ทันต่อเวลา มีรูปแบบ และเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการ จึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน และองค์การ ต่างๆ ขึ้น เช่น หน่วยงานสำหรับรวบรวม วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสารสนเทศ หน่วยงานบริการ ด้านการสื่อสารสำหรับผู้ใช้ และคณะกรรมการนโยบายสารสนเทศแห่งชาติ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศอย่างกว้างขวางทั่วถึง และคุ้มค่า

บทบาทที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วน ในการดำเนินชีวิตของเราไม่ว่าที่ทำงานหรือที่บ้าน ในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่าความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และความสามารถในการส่งหรือการสื่อสารข้อมูลได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ด้วยวิวัฒนาการด้านการสื่อสารโทรคมนาคม และคอมพิวเตอร์ เช่น รายการจากข่าวทางโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารที่นำข่าวจากจุดต่างๆ ทั่วโลกเข้ามาพร้อมกันในเวลาเดียวกัน สามารถสื่อสารโต้ตอบ และส่งภาพถึงกันได้แม้ว่าจะอยู่คนละสถานที่ที่ห่างไกลกันมาก หรือการส่งข่าวสารในระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อความ ภาพ เสียง ไปให้ผู้อื่นๆ ได้และสื่อสารโต้ตอบกันได้ในเวลาปัจจุบัน โดยเฉพาะระบบเครือข่ายสื่อสารที่เป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบันคือ ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ในปัจจุบันภาครัฐ และเอกชนได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการตัดสินใจ (Make-decision) โดยการตัดสินใจเป็นกิจกรรมที่สำคัญ และต้องตัดสินใจอย่างถูกต้อง และรวดเร็ว ดังนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสูงชันอย่างมาก ในการดำเนินงานและการตัดสินใจของคนในสังคม นอกจากนี้ในชีวิตประจำวันภายในครอบครัวก็มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกันมากขึ้น เช่น โทรศัพท์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิกิพีเดีย ไมโครคอมพิวเตอร์ ฯลฯ เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญมากในปัจจุบัน และมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้นในอนาคต เพราะเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานสารสนเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนับตั้งแต่การผลิต การจัดเก็บ การประมวลผล การเรียกใช้ และการสื่อสารสารสนเทศ รวมทั้งการแลกเปลี่ยน และใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

สำหรับสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนานั้นได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมสมาชิก ในด้านการผลิตพืช ด้านปริมาณ และคุณภาพ ระบบการตลาดทั้งในด้านคุณภาพ และราคา เพื่อเผยแพร่ความรู้ข่าวสารด้านการเกษตร จัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อสมาชิก ร่วมมือประสานประโยชน์กับทางราชการ และหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ไม่ดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การพนัน ไม่ทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ โดยมีเกษตรกรใน 6 จังหวัด 19 อำเภอ 37 ตำบลทั้งหมด 236 ครอบครัว เกษตรกรจะได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือนำไปให้เกษตรกรทั้งหมดทั้งทางตรง และทางอ้อมตามระบบการส่งเสริมการเกษตร นอกจากนี้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการเกษตรที่เกษตรกรจะได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยตรงแล้ว ยังมีอีกหลายช่องทางที่เกษตรกรจะได้รับจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เอกสารสิ่งพิมพ์ หอกระจายข่าว บุคคลต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งข้อมูลหรือสารสนเทศที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมในพื้นที่นั้น ปัจจุบันเข้าไม่ถึงตัวเกษตรกร หรือเจ้าหน้าที่เองก็ไม่อาจให้ข้อมูลเกษตรกรได้อย่างครบถ้วน ถูกบิดเบือน หรือข่าวสารนั้นไปถึงตัวเกษตรกรช้าจนไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขส่วนที่เสียหายได้ทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นผลงานของสื่อมวลชนจึงมีฐานะเป็นสินค้าที่จะต้องตอบสนองความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักสำคัญ โดยแทนที่สื่อจะถือเอาความต้องการของผู้ส่งสารเป็นตัวตั้ง สื่อกลับต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้รับสารเป็นหลัก

ทุกวันนี้เรากำลังยืนอยู่ในช่วงที่สับสนของการปฏิวัติครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์เหมือนกับ การเปลี่ยนแปลงครั้งอื่นๆที่ผ่านมา สื่อรูปแบบใหม่ๆ กำลังผุดขึ้นมากมาย การปฏิวัติด้านการพิมพ์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ มีมากเสียดจนส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและชีวิตสังคมของมนุษย์ในปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตที่พรวดพราด และการกำเนิดของอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ที่มีฐานอยู่บนเครือข่ายทางปัญญาของมนุษย์ ในระบบเศรษฐกิจยุคดิจิทัลเช่นนี้ คนทั่วไปและองค์กรสามารถสร้างความมั่งคั่งได้โดยประยุกต์ใช้ความรู้ เครือข่ายทางปัญญา และความพยายามผลิตสิ่งของทำการเกษตร และการให้บริการ ในยุคเศรษฐกิจแบบใหม่นี้ ผู้มีบทบาท ผู้ดำเนินการ กฎเกณฑ์ และปัจจัยที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความอยู่รอด และประสบความสำเร็จเปลี่ยนไปจากเดิมทั้งสิ้น Don Tapscott (1996) จึงนับว่าข้อมูลข่าวสารทางด้านการเกษตรมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรที่จะนำไปพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเกษตรในไร่นาของตนเอง ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ธรรมชาติในปัจจุบัน ตรงกับความต้องการของตลาด และเพื่อเป็นการเสริมสร้างฐานะ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น ดังนั้นปัจจัยในการพัฒนา งานส่งเสริมการเกษตรของสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง

สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรของสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนาก่อน เพื่อจะได้เผยแพร่ข่าวสารการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร และสภาพพื้นที่

ด้วยเหตุนี้จากเหตุผล และความจำเป็นที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรในสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จ และเพื่อให้เกษตรกรมีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีความเป็นอยู่ในครัวเรือนที่ดีขึ้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อการส่งเสริมการเกษตร ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้ในข้อมูลในการวางแผนการประชาสัมพันธ์ และเลือกผลิตสื่อมวลชน และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมต่อเกษตรกร และสภาพพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ กับปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมบางประการของเกษตรกร

2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการนำสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์มาเพื่อใช้ในการส่งเสริมการเกษตร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงระดับความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของเกษตรกรในสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนา ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยรวมถึงเวลาในการออกอากาศ รูปแบบ และเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้รับมาวางแผนกำหนดทิศทาง การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรในสมาคมสวนส้มร่วมพัฒนา และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนจะช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลวิชาการต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้ประมวลจากแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานของการวิจัยดังนี้

อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดการถือครองที่ดิน รายได้ทั้งหมดของครอบครัว การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ตำแหน่งทางสังคม และความถี่ในการได้รับข่าวสารการเกษตรมีความสัมพันธ์กับระดับความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของเกษตรกรผู้ปลูกส้มสามคมสวนส้มร่วมพัฒนา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชน ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของเกษตรกรในสามคมสวนส้มร่วมพัฒนาจำนวน 236 ครอบครัว

ก. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1. ปัจจัยภูมิหลังของเกษตรกร
 - 1.1 อายุ
 - 1.2 ระดับการศึกษา
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
 - 2.1 จำนวนสมาชิกในครอบครัว
 - 2.2 ลักษณะการถือครองที่ดิน
 - 2.3 ขนาดการถือครองที่ดิน
 - 2.4 รายได้ทั้งหมดของครอบครัว
3. ปัจจัยด้านสังคม
 - 3.1 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร
 - 3.2 ตำแหน่งทางสังคม
 - 3.3 ความถี่ในการได้รับข่าวสารการเกษตร

นิยามศัพท์

สื่อมวลชน หมายถึงสิ่งที่สามารถนำหรือถ่ายทอดข่าวสารให้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง และผู้รับสารจำนวนมากในที่ต่างๆ นั้นสามารถรับข่าวสารนั้นได้พร้อมกัน ในการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นศึกษาสื่อมวลชนเพียง 3 ประเภทได้แก่

1. สื่อหนังสือพิมพ์
2. สื่อวิทยุกระจายเสียง
3. สื่อวิทยุโทรทัศน์

ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หมายถึง กระบวนการต่างๆ และระบบงานที่ช่วยให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ หรือกระบวนการในการนำอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ข้างคั้นมาใช้งาน เพื่อรวบรวมจัดเก็บ ประมวลผล และแสดงผลลัพธ์เป็นสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นศึกษาเพียงอินเทอร์เน็ตเท่านั้น

ความต้องการสารสนเทศผ่านสื่อมวลชนของเกษตรกร หมายถึงความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม หรือผูกพันกับสิ่งที่ตนต้องการ หรือความอยากได้ในเรื่องการรับสารสนเทศโดยจะรวมถึง เวลาในการออกอากาศ เนื้อหา รูปแบบ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ผ่านสื่อมวลชนของเกษตรกร

ความต้องการสารสนเทศผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หมายถึงความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม หรือผูกพันกับสิ่งที่ตนต้องการ หรือความอยากได้ในเรื่องการรับสารสนเทศโดยจะรวมถึง เนื้อหา รูปแบบ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของเกษตรกร

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกร

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่เกษตรกรเคยได้รับการศึกษาจากสถานศึกษาทั้งในระบบหรือเทียบเท่า

จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครอบครัวปัจจุบัน

ลักษณะการถือครองที่ดิน หมายถึง การเป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า หรือเข้าไปทำประโยชน์โดยไม่ต้องเช่า

ขนาดการถือครองที่ดิน หมายถึง ขนาดหรือจำนวนการถือครองที่ดินการเกษตรของเกษตรกรในลักษณะการเป็นเจ้าของ เป็นผู้เช่า หรือเข้าไปทำประโยชน์โดยไม่ต้องเช่า โดยนับจำนวนเป็นไร่

รายได้ทั้งหมดของครอบครัว หมายถึง รายได้ทั้งหมดที่เป็นเงินสดของเกษตรกรจากภาคการเกษตรในรอบปี

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรในจังหวัดที่เกษตรกรอาศัยอยู่ ได้แก่ กลุ่มยุวเกษตรกร ธกส. สมาชิกสหกรณ์การเกษตร และอื่นๆ

ตำแหน่งทางสังคม หมายถึง การที่เกษตรกรดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร กำนัน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอื่นๆ

ความดีในการได้รับข่าวสารการเกษตร หมายถึง ความดีในการได้รับข่าวสารการเกษตรของเกษตรกรจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หอกระจายข่าว เอกสารคำแนะนำต่างๆ และอินเทอร์เน็ต ในการวัดระดับความมากน้อยของการได้รับข่าวสารนั้น ได้กำหนดระดับคะแนนไว้ 4 ระดับ โดยรวมทุกสื่อ ดังนี้

ได้รับข่าวสารมาก	กำหนดค่าเท่ากับ	4
ได้รับข่าวสารปานกลาง	กำหนดค่าเท่ากับ	3
ได้รับข่าวสารน้อย	กำหนดค่าเท่ากับ	2
ไม่ได้รับข่าวสาร	กำหนดค่าเท่ากับ	1